

Галацька Валентина Леонідівна,

*кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри філології та перекладу
Українського державного університету науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

ФОРМУВАННЯ КРОС-КУЛЬТУРНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Глобалізоване сьогодення з довготривалим воєнним станом кидає виклик вищій освіті України, спрямовуючи навчально-виховний процес у русло дистанційної мобільності, динамічності, зворотного зв'язку як потужного акту наукової комунікації. Цей процес має бути свідомим, контрольованим, динамічним, який визначає стан засвоєння студентами навчального матеріалу, формування у них фахових компетентностей. У процесі вивчення гуманітарних дисциплін у технічному вищі ця тенденція є стратегічною, органічно вмотивованою.

Для майбутніх представників гуманітарних професій (наприклад, перекладачів) набуття крос-культурної компетентності є основоположним, адже ці фахівці будуть працювати в царині інонаціонального буття, на межі взаємодії різних національних культур. На це впливає також геополітична ситуація, активізація європейської інтеграції України. Фаховість і запитаність фахівців на ринку міжнародної перекладацької діяльності підтверджуватиметься відмінним знанням іноземної мови (на рівні C2), здатністю вільно оперувати спеціальною термінологією. Майбутні перекладачі повинні розвинути здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мови, що вивчаються, в усній та письмовій формах, у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному) для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя. Майбутні бакалаври та магістри мають усвідомити значення всіх підсистем мови для вироблення вмінь аналізувати іншомовні одиниці, визначати їх взаємодію та характеризувати філологічні явища та процеси, що їх зумовлюють.

Для здійснення ефективної міжкультурної комунікації майбутні фахівці під час навчання у вищому навчальному закладі повинні сформувати в собі такі соціальні навички: тайм-менеджмент, властивість приймати рішення, чітке формулювання цілей, здатність працювати в команді, враховувати всі точки зору, аргументувати відповіді.

Поняття крос-культурної компетентності потрапило в поле зору вітчизняних та закордонних дослідників ще всередині ХХ століття. Класики цієї наукової міждисциплінарної дефініції Е. Т. Холл, Р. Д. Левіс, Г. Хофстеде, Ф. Тромпенарс, К. Гірц, Ю. Койвісто наголошували на перспективності цього поняття у ХХІ столітті. Українські науковці Н. Мешко, О. Буряк, М. Риженко ввели науковий термін у поле національних гуманітарних досліджень. І все ж таки у трактуванні цієї дефініції переважає авторитет зарубіжних джерел наукової комунікації. Так, Р. Лівітт та Г. Ферраро визначають крос-культурну

компетентність як «сукупність форм поведінки, відносин і політик, які ефективно функціонують у системі міжнародних відносин [1, с. 23]. Автори звертають увагу на те, що компетентність проявляється через визнання індивідуальних особливостей носія культури та побудову комунікацій у такий спосіб, щоб урахувати це та полегшити сприйняття інформації для носія.

Українська наукова школа визначає крос-культурну компетентність як індивідуальну особливість, яка виявляє готовність до сприйняття спільного в культурах різних країн, а також простежує ту тенденцію, де відбувається непорозуміння, «зіткнення» чи конфлікт культур, виникають суперечності між їхніми представниками.

Зіставляючи різні підходи до визначення крос-культурної компетентності, зауважимо, що українські дослідники виділяють виховання та навчання як незаперечні фактори її формування. Тож можна диференціювати два принципи, за якими існує крос-культурна комунікація: організаційний та поведінковий. Завдяки їх вдалому поєднанню деякі роботодавці знаходять вже готових фахівців, а інші готові сприяти їх професійному зростанню. У перекладацьких компаніях переважає сьогодні поведінковий принцип, який виокремлює творчу індивідуальність фахівця, його майбутню професійну перспективу. Цікавим чинником взаємодії суб'єктів крос-культурної комунікації може стати, наприклад, співпраця автора інтерпретованого іноземною мовою твору та перекладача.

Формуючи крос-культурну компетентність у студента вишу, потрібно враховувати особливості культур різних народів світу: національної, релігійної, професійної та ін. Сьогодні наявні два підходи у трактуванні крос-культурної компетентності: первинний та вторинний. Національний, організаційний та особистісний ракурси їх вивчення зумовлюють ціннісний «код» процесу культурної ідентифікації особистості. На це вказує відомий український дослідник Ю. Шайгородський [2, с. 7]. Він зазначає, що сформований культурний код свідомо чи несвідомо впливає на ставлення індивіда до соціального та політичного устрою суспільства, релігійних мотивацій тощо. Особистісна культура, на думку дослідника, впливає на розвиток професійної, а національна – на формування релігійної. Вторинні підходи характеризуються професійними, релігійними, соціальними та політичними чинниками та їх взаємодією.

Поділ культур на первинні та вторинні є умовним чинником, але цей прийом допомагає ефективніше вивчити проблеми крос-культурної компетентності та комунікації. Багато дослідників сходяться на думці, що кожна комунікація, в яку вступає людина, є крос-культурною, оскільки вона перетинає межі особистісної культури.

Ця теза дуже важлива для формування у студентів соціальної навички управління конфліктами. У полі крос-культурної комунікації донедавна активно перебували лише конфлікти національних культур. Їх усвідомлення допоможе вибудувати майбутнім фахівцям ефективну стратегію крос-культурної комунікації.

Для студентів сьогодні важлива орієнтація в різних аспектах реалізації крос-культурної компетентності: на макро-, мезо- та мікрорівнях [3, с. 11]. Макрорівень охоплює застосування компетентності в удосконаленні комунікацій освітньої, громадської, адміністративної, політичної діяльності. Мезорівень важливий для побудови комунікації в невеликих групах, у яких відбувається фасилізація та медіація. Особистісні контакти закріплюються на мікрорівні крос-культурної компетентності.

Формуючи крос-культурну компетентність у майбутніх фахівців гуманітарної та технічної сфер, варто врахувати такі її складники, виділені Е. Гріффін [4, с. 64]. Перша – це знання специфіки іншомовної культури, особливостей її вербальної (словесної) та невербальної (жести, міміка) комунікації. Важливо враховувати також стиль поведінки іншомовного учасника комунікації, аналізувати поведінку комунікантів для формування спільного погляду на певну проблему чи явище.

Друга – це мотивація, тобто зацікавленість представником іншої культури, бажання вступати з ним у професійну комунікацію. За її відсутності крос-культурна компетентність не закріпиться у свідомості, бо не знайде виходу у сферу застосування. Підґрунтям для появи мотивації є потреба володіти інформацією, здобувати знання тощо. Для цього потрібно знати іноземну мову, особливості функціонування чужорідної та національної культур. Важливо конкретизувати потребу в комунікації, продемонструвати однозначність комунікативних ходів.

Третій складник крос-культурної компетентності – це вміння, володіння навичками в побудові міжкультурної комунікації. Такими у студентському середовищі може бути спілкування з іноземними студентами чи колегами, а в професійній сфері, наприклад, закордонне відрядження, виступ перед представниками іншомовної спільноти, спілкування через ділову кореспонденцію тощо.

Четвертим чинником крос-культурної компетентності є прихильність, тобто доброзичливе ставлення до представника іншомовної культури. Не слід звертати увагу на стереотипність сприйняття іноземної культури, її носіїв. Важливо обирати нейтральні теми для комунікації, щоб не торкатися релігійних, психологічних аспектів діяльності індивідів чи організацій, інакше довіра до учасника комунікації буде підірваною.

Ці чотири складові крос-культурної компетентності, викладені в навчальному матеріалі, здатні сформувані в студентському середовищі стійке уявлення про предмет. У майбутньому практичний досвід, накладений на ці знання у вигляді тренінгів, умінь вести ділові перемовини дасть позитивний результат.

Крос-культурні комунікації у глобалізованому XXI столітті стали особливо актуальними, оскільки вони мають прямий вплив на діяльність людських спільнот, стан розвитку національних культур, на щоденне спілкування кожної людини. Формування крос-культурних компетентностей у майбутніх фахівців гуманітарного та технічного профілю спонукатиме до

пошуку нових прийомів дистанційного та «живого» навчання. Міждисциплінарний підхід до проблеми, закріплений у таких предметах, як риторика, етика ділових переговорів, історія української та зарубіжної культури тощо, допоможе подолати методологічні труднощі у викладанні, стане гарною альтернативою прагматичного погляду на навчання.

Література

1. Ferraro Gary P. The cultural dimension of international business. In Gary Ferraro. 4th. ed., 2002. URL: <http://dspace.vnbrims.org:13000/xmlui/bitstream/handle/123456789/4554/THE%20CULTURAL%20DIMENSION%20OF%20INTERNATIONAL%20BUSINESS.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Шайгородський Ю. Ж. Ціннісні та міфологічні детермінанти політичної поведінки. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2019. Вип. 26. С. 3–10.
3. Ronnie I. Leavitt Developing Cultural Competence in a Multicultural World. Parts 1&2. 2012. URL: <https://rb.gy/rtffb>.
4. Griffin Emory A. A First Look at Communication Theory. McGraw-Hill, 2006. URL: <https://rb.gy/drpmj>.